

Streszczenie w języku polskim

Aktywna mobilność, w szczególności chodzenie pieszo i jazda na rowerze, kształtowana jest przez współoddziaływanie indywidualnych decyzji oraz szerszych uwarunkowań przestrzennych. Na poziomie mikro, jednostki podejmują decyzje dotyczące podróży, w tym wyboru trasy, uwzględniając różne preferencje, m.in. dotyczące odległości i jakości środowiska przyrodniczego. Na poziomie makro, na wybór tras mają wpływ struktura przestrzenna oraz uwarunkowania instytucjonalne, w tym regulacje dotyczące użytkowania gruntów i inwestycje publiczne. Determinują one, w jakim stopniu aktywność mobilna jest możliwa oraz w jakich warunkach się odbywa.

Niniejsza rozprawa doktorska koncentruje się na jednym z aspektów jakości środowiska przyrodniczego, w którym przemieszczają się mieszkańcy – widoczności zieleni miejskiej wzdłuż hipotetycznych tras pieszych. W badaniach skupiono się na dzieciach jako na tej grupie mieszkańców miast, która w szczególny sposób jest zależna od lokalnego i dostępnego pieszego dostępu do miejskich usług i miejsc codziennego użytku. Siedzący styl życia oraz malejący kontakt z naturą, sprawiają, że zapewnienie dzieciom podstawowego dostępu do zieleni miejskiej, jakim jest kontakt wzrokowy z zielenią wzdłuż pieszych tras, ma szczególne znaczenie. Jednocześnie, wciąż niewiele wiadomo m.in. jak zieleń miejska i związane z nią korzyści, czerpane z kontaktu z zielenią w trakcie aktywnej mobilności, rozkładają się między grupami społeczno-ekonomicznymi oraz w obrębie miast.

Rozprawa odpowiada na te luki badawcze, łącząc analizę wizualnej ekspozycji dzieci na zieleń miejską wzdłuż hipotetycznych tras pieszych z perspektywą nierówności społeczno-ekonomicznych, wyborów przestrzennych oraz roli planowania opartego na bliskości. Celami rozprawy są: (1) identyfikacja społeczno-ekonomicznych i przestrzennych wzorców wizualnej ekspozycji dzieci na zieleń miejską wzdłuż tras aktywnej mobilności dzieci; (2) identyfikacja wyborów pomiędzy długością tras pieszych dzieci a poziomem wizualnej ekspozycji na zieleń miejską; oraz (3) zrozumienie instytucjonalnych i planistycznych uwarunkowań sprawiedliwego dostępu do zieleni miejskiej wzdłuż tras aktywnej mobilności dzieci.

Z perspektywy ekonomicznej rozprawa traktuje wizualną ekspozycję na zieleń wzdłuż tras aktywnej mobilności jako pozarynkową korzyść środowiskową, która generuje pozytywne efekty zewnętrzne. W nawiązaniu do mikroekonomii, wybór tras przez dzieci traktowany jest

jako proces podejmowania decyzji, wiążący się z koniecznością godzenia potrzeb związanych z minimalizacją odległości i wizualnym dostępem do zieleni miejskiej. Ekonomia miasta, środowiska i instytucjonalna dostarczają zaś szerokiej perspektywy pozwalającej zrozumieć, w jaki sposób planowanie przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury oraz decyzje dotyczące inwestycji publicznych, kształtują dostęp do korzyści środowiskowych.

Niniejsza rozprawa składa się ze wstępu, trzech powiązanych ze sobą artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach międzynarodowych oraz ogólnej dyskusji i wniosków. Studium przypadku wykorzystane we wszystkich trzech artykułach dotyczy Łodzi – miasta postsocjalistycznego, przemysłowego charakteryzującego się zróżnicowaniem społeczno-ekonomicznym, zróżnicowaną strukturą miejską i nierównomiernym rozmieszczeniem zieleni miejskiej. Te cechy sprawiają, że stanowi ono odpowiedni kontekst do badania nierówności w dostępie do korzyści środowiskowych, związanych z trasami oraz wyborów między odległością do pokonania a wizualną ekspozycją na zieleni.

Pierwszy artykuł skupia się na powiązaniu wizualnej ekspozycji dzieci na zieleni wzdłuż alternatywnych hipotetycznych tras pieszych z nierównościami społeczno-ekonomicznymi. Porównując najkrótsze, najprostsze i najbardziej zielone trasy, zauważono, że wizualny kontakt z zielenią różni się znacząco w zależności od wybranej trasy. Uzyskane wyniki wskazały, że dzieci z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym musiałyby ponieść wyższe koszty – wybierając dłuższe lub bardziej skomplikowane trasy piesze – aby osiągnąć lepszy kontakt wzrokowy z zielenią. W ujęciu ekonomicznym artykuł ten pokazuje, że wybór alternatywnych tras wiąże się nie tylko z kosztami czasu i odległości, lecz także z atrybutami niepieniężnymi. Należą do nich cechy środowiskowe tras, takie jak wizualny kontakt z zielenią, które są nierównomiernie rozłożone między grupami społeczno-ekonomicznymi.

Drugi artykuł skupia się na hipotetycznych wyborach między odległością do pokonania pieszo a wizualnym kontaktem z zielenią. Pokazuje on, że osiągnięcie lepszego kontaktu wzrokowego z zielenią – jako jednym z aspektów jakości środowiska – często wymaga dłuższych tras, a wybory te różnią się w zależności od struktury przestrzennej. W obszarach o większej gęstości zabudowy krótsze trasy zazwyczaj wiążą się z gorszym kontaktem wzrokowym z zielenią, podczas gdy bardziej zielone trasy są bardziej dostępne w obszarach mniej centralnych, ale często wymagają dodatkowego dystansu do pokonania. Z perspektywy ekonomicznej w artykule tym pokazano, w jaki sposób struktura miejska kształtuje wybory

między odległością jako kosztem mobilności a wizualną ekspozycją na zielen miejską jako korzyścią środowiskową.

Trzeci artykuł łączy analizę pieszej dostępności z analizą wizualnej ekspozycji na zielen w ramach podejścia opartego na bliskości, w szczególności koncepcji 15-minutowego miasta. Uzyskane wyniki pokazują, że wysoka dostępność usług i miejskich udogodnień nie musi oznaczać wysokiej ekspozycji na zielen wzdłuż hipotetycznych tras pieszych. Choć w niektórych obszarach miasta dostępność i zielen współwystępują, w wielu przypadkach oba te wymiary pozostają niedopasowane. W artykule zaproponowano również metodę wyznaczania lokalizacji, w których ochrona istniejącej zieleni lub wprowadzanie nowej zieleni mogłyby najskuteczniej poprawić środowiskowe warunki tras pieszych. W perspektywie ekonomicznej, artykuł pokazuje, że samo planowanie oparte na bliskości nie gwarantuje dostępu do korzyści środowiskowych. Podkreśla tym samym znaczenie praktyk planistycznych i uwarunkowań instytucjonalnych w korygowaniu niedopasowań między dostępnością a jakością środowiska.

Podsumowując, niniejsza rozprawa pokazuje, że wizualna ekspozycja dzieci na zielen jest wynikiem współoddziaływania indywidualnych wzorców mobilnościowych, uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, przestrzennych i instytucjonalnych. Nierówności wynikają nie tylko z różnic w ogólnym poziomie ekspozycji na zielen, ale także z tego, w jaki sposób zielen towarzyszy codziennym trasom pieszym. Z perspektywy ekonomicznej wyniki te odzwierciedlają sytuację wyboru tras w warunkach ograniczeń i obecności atrybutów niepieniężnych, gdzie odległość stanowi koszt mobilności, a wizualna ekspozycja na zielen jest korzyścią środowiskową związaną z trasą. Poprawa ekspozycji na zielen często wiąże się z wyborem dłuższej trasy, a samo planowanie oparte na bliskości nie zapewnia równego rozkładu tych korzyści. Z perspektywy przestrzennych analiz ilościowych rozprawa łączy analizę sieciową i analizę widoczności, aby uchwycić wizualną ekspozycję na zielen jako wymiar jakości środowiska przyrodniczego wzdłuż hipotetycznych tras pieszych. Uzyskane wyniki wskazują na potrzebę zintegrowanego podejścia do mobilności miejskiej i sprawiedliwego dostępu do korzyści środowiskowych, szczególnie z perspektywy dzieci.

2026-04-28

